

Znaczenie pierwszego przekładu “Quo vadis” w koreańskim życiu kulturalno-społecznym w pierwszej połowie XX wieku

Choi Sung-Eun (Esterka Czoj), Lee Hee-Jung

CHOI SUNG-EUN (ESTERA CZOJ) Hankuk University of Foreign Studies, Seoul
LEE HEE-JUNG Daegu University, Daegu

ZNACZENIE PIERWSZEGO PRZEKŁADU „*QUO VADIS*” W KOREAŃSKIM ŻYCIU KULTURALNO-SPOŁECZNYM W PIERWSZEJ POŁOWIE XX WIEKU*

Quo vadis (1896) Henryka Sienkiewicza to najczęściej publikowana i czytana w Korei Południowej powieść spośród wszystkich koreańskich przekładów literatury polskiej. Do chwili obecnej, czyli do czerwca 2018 w Korei można się doliczyć aż 49 tłumaczeń *Quo vadis*.

Artykuł traktuje o trwającej ponad 100 lat historii przekładu tej powieści na język koreański, a także omawia wpływ, jaki wywarła ona na społeczeństwo koreańskie na początku XX wieku – po pierwszej publikacji pełnego tekstu utworu w tłumaczeniu Hong Nan-Pa (1898–1941). Ponadto analizie poddane są również kwestie związane z próbą odpowiedzi m.in. na takie pytania: dlaczego Hong Nan-Pa zdecydował się na translację właśnie *Quo vadis*? jakie przesłanie chciał on skierować do czytelników w tym przekładzie?

Historia tłumaczenia *Quo vadis* w Korei Południowej

Pierwsza połowa XX wieku – początek tłumaczenia literatury zachodniej

Po reformach z lat 1894–1896, zwanych reformami Gabo, przez Japonię i Chiny zaczęła napływać do Korei literatura zachodnia. Nastąpił wzrost zainteresowania rodzimych intelektualistów produktami cywilizacji Zachodu. Jednocześnie podjęto próby przekładu tamtejszej literatury. Pierwszą polską powieścią, która została przyswojona językowi koreańskiemu, było właśnie dzieło Sienkiewicza *Quo vadis*. Tłumacz, Paek Dae-Jin, nie przełożył jednak całości, wybrał tylko fragment z początku powieści i zatytułował go *Yaban-ui gyeongjong* (Dźwięk dzwonu w nocy)¹. Był to przekład pośredni: z języka japońskiego na język koreański, i ukazał się w druku 5 VI 1916 na łamach czasopisma „Shinmungye”.

* Praca napisana dzięki pomocy Hankuk University of Foreign Studies Research Found z lat 2017–2018. (This work was supported by Hankuk University of Foreign Studies Research Fund of 2017/18.)

¹ Tytuły książek i artykułów, a także czasopism i dzienników oraz nazwy własne instytucji występujące w koreańskim alfabecie *hangeul* zapisują w zmodyfikowanym systemie latynizacji z roku 2000 zatwierdzonym przez Ministerstwo Kultury i Turystyki w Korei Południowej (MOCT).

Tabela 1: Koreańskie przekłady *Quo vadis* opublikowane w pierwszej połowie XX wieku

Nr	Zakres przekładu	Zapis tytułu po koreańsku	Zapis imienia i nazwiska autora <i>Quo vadis</i> po koreańsku	Tłumacz	Rodzaj publikacji (gazeta, czasopismo, książka)	Data wydania
1	tłumaczenie tylko początkowej części	<i>Yaban-ui gyeongjong</i> 『야반의 경종』 (Dźwięk dzwonu w nocy)	헨릭 센끼에비츠	Paek Dae-Jin	czasopismo „Sinmungye (新文界)” tom 4, nr 6	5 VI 1916
2	wersja skrócona	<i>Odui-ro gana?</i> 『어디로 가나?』 (Dokąd idziesz?)	센큐잇츠	Hong Nan-Pa	gazeta „Maeil Sinbo (매일신보)”	20 III – 5 V 1920
3	cały tekst	<i>Ode-ro gana?</i> 『어데로 가나』 (Dokąd idziesz?)	헨릭 센끼에비츠	Hong Nan-Pa	książka wydawnictwo: Guangik Seoguan (廣益書館)	3 XI 1921
4	cały tekst	<i>Choehu-ui sarang</i> 『최후의 사랑』 (Ostatnia miłość)	헨릭 센끼에비츠	Hong Nan-Pa	książka wydawnictwo: Changmundang Seojeom (窓門堂書店)	styczeń 1930

Pierwsze poważne próby tłumaczenia *Quo vadis* w Korei podjęte zostały w 1920 roku przez Hong Nan-Pa. Jego przekład *Quo vadis*, zatytułowany *Odui-ro gana?* (Dokąd idziesz?), pojawiał się najpierw w odcinkach w gazecie „Maeil Sinbo”, po czym został wydany jako publikacja książkowa w 1921 roku. Korea i Polska nie nawiązały wówczas jeszcze żadnej współpracy międzypaństwowej, dlatego ukazanie się w języku koreańskim powieści z kraju tak mało znanego w Korei niewątpliwie uznać można za wyjątkowe wydarzenie. Tym bardziej że na początku XX wieku przekładano tam głównie utwory takich autorów, jak Lew Tołstoj, Fiodor Dostojewski czy Guy de Maupassant. Poza tymi przedstawicielami literatury rosyjskiej i francuskiej uwagę tłumaczy koreańskich przyciągały również dzieła piśmiennictwa amerykańskiego, angielskiego i niemieckiego.

Translację można rozpatrywać jako przedsięwzięcie mające na celu wprowadzenie odbiorcy tekstu w obszar nowej kultury, nowego świata. Czytelnik ma więc okazję dokonania pod różnymi kątami reinterpretacji kręgu kulturowego, w którym się znajduje. W przekładach literatury doskonale odzwierciedlają się ideologie danego okresu i kody kulturowe. Nagły wzrost liczby tłumaczeń współczesnej literatury zachodniej na początku XX wieku w Korei, która wtedy podlegała wpływowi kolonialnej polityki Japonii, ma swoje źródło w chęci poznania Zachodu i przyjęcia jego rozwiniętej cywilizacji. Innymi słowy, na gruncie literatury dało o sobie znać pragnienie podpatrywania świata Zachodu.

Gdy Hong Nan-Pa przetłumaczył *Quo vadis*, Korea znajdowała się pod okupacją japońską. Społeczeństwo koreańskie, pozbawione suwerenności narodowej w 1910 roku, zorganizowało się i 1 III 1919 rozpoczęło masową manifestację niepodległościową, która jednak zakończyła się fiaskiem. Po tym wydarzeniu większość Koreańczyków straciła wszelką nadzieję na odzyskanie niezawisłości przez ich kraj. W takich właśnie okolicznościach Hong Nan-Pa podjął decyzję o tłumaczeniu *Quo vadis*.

Podobnie było w przypadku Sienkiewicza, który opublikował *Quo vadis* w okresie, kiedy w Polsce trwały zabory. Dwie największe polskie próby narodowyzwoleńcze, powstanie listopadowe i powstanie styczniowe, nie powiodły się. Wybór *Quo vadis* do przekładu przez Hong Nan-Pa wiązał się zatem pośrednio ze wspólnym doświadczeniem historycznym Polski i Korei.

Okres od lat pięćdziesiątych do lat osiemdziesiątych XX wieku: moda na wydawanie literatury światowej w seriach

Korea odzyskała niepodległość po drugiej wojnie światowej, jednak od razu wciągnięta została w rywalizację polityczną między ZSRR a Stanami Zjednoczonymi Ameryki, czego efektem był podział półwyspu na część północną (Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna) i część południową (Republika Korei). Ponieważ w Europie Środkowo-Wschodniej panował wówczas ustroj komunizyczny, demokratyczna Republika Korei nie mogła nawiązać oficjalnych stosunków z Polską. Stan ten trwał aż do 1989 roku, kiedy w Polsce nastąpiła zmiana ustrojowa.

W połowie lat pięćdziesiątych XX wieku nastąpiła w Korei moda na wydawanie arcydzieł literatury światowej w seriach. Wszystkie istniejące wówczas oficyny koreańskie współzawodniczyły ze sobą w tej dziedzinie. Była to jednak rywalizacja mało urozmaicona, ponieważ wydawane utwory powtarzały się. Publikowano głównie dzieła renomowanych na Zachodzie autorów i noblistów.

Powieść *Quo vadis* ukazała się 21 razy jako część kolekcji literatury światowej. Ponadto dwukrotnie wydana została poza serią. Wszystkie te publikacje były tłumaczeniami pośrednimi, z języka japońskiego lub angielskiego, i brzmiały niemal identycznie. W ówczesnej Korei nie obowiązywały jeszcze prawa autorskie. Często praktyką było więc piractwo wydawnicze polegające na tym, że po zerwaniu umowy z twórcą przekładu-pierwowzoru, publikowano jego tekst drogą nieoficjalną. Ponieważ język oryginału *Quo vadis* jest w Korei mało znany, tym bardziej powieść ta została wciągnięta w błędne koło wydawniczego piractwa – niekompletne wersje jej tłumaczenia, które już istniały, poddawano niewielkim zmianom na poziomie stylistycznym, po czym ponownie publikowano.

Do końca lat osiemdziesiątych ukazały się 23 przekłady powieści Sienkiewicza:

Tabela 2: Koreańskie przekłady *Quo vadis* opublikowane w okresie od lat pięćdziesiątych do lat osiemdziesiątych

Nr	Zapis tytułu po koreańsku	Zapis imienia i nazwiska autora <i>Quo vadis</i> po koreańsku	Tłumacz	Rodzaj publikacji	Wydawnictwo	Data wydania
5	<i>Kuo baduiseu</i> 「쿠오 바디스」	헨키빗치	dział redakcyjny	seria literatury światowej (wersja skrócona)	Gogeun Chulpansa 고금출판사	1955
6	<i>Kwo bwadiseu</i> 「궤 바디스」	센키뷔치	Kim Gang-Ju	seria literatury światowej	Gyemyeong Munhwasa 계명문화사	1959
7	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	센케이에찌	dział redakcyjny	seria literatury światowej (wersja skrócona)	Jeongsinsa 정신사	1959
8	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	헨키비쯔	Nam Yong-U	seria literatury światowej	Eulyu Munhwasa 을유문화사	1959 1960 1965 1979 1980
9	<i>Odi-ro gasimnikka</i> 「어디로 가십니까」	헨리크 센키예비쯔	Park Du-Jin	książka	Baekinsa 백인사	1962
10	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	센케비에찌	dział redakcyjny	seria literatury światowej (wersja skrócona)	Habdong Chulpansa 합동출판사	1964 1967
11	<i>Kwo badiseu</i> 「궤 바디스」	헨키비치	Hwang Byung-Gyu	seria literatury światowej	Gyeong-dong Chulpansa 경동출판사	1973
12	<i>Kuobadiseu</i> 「쿠오바디스」	헨리크 Sienkiewicz	Jeon Bong-Cheon	seria literatury światowej	Daeyang Chulpansa 대양출판사	1974
13	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	헨케비치	Park Gi-Yeol	seria literatury światowej	Samseong Chulpansa 삼성출판사	1974 1975
14	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	헨리크 센케비치	Park Hyung-Gyu	seria literatury pisarzy noblistów	Goryeo Chulpansa 고려출판사	1974 1976
15	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	센케비치	Park Gi-Yeol	seria literatury światowej	Samjinsa 삼진사	1976
16	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	센키예비치	Lee Haeng-Hwan	seria literatury światowej	Hanyeong Chulpansa 한영출판사	1977 1981

Nr	Zapis tytułu po koreańsku	Zapis imienia i nazwiska autora <i>Quo vadis</i> po koreańsku	Tłumacz	Rodzaj publikacji	Wydawnictwo	Data wydania
17	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	Sienkiewicz	Jeon Bong-Cheon	seria literatury światowej	Pyeongbe-omsa 평범사	1978
18	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	센키에비치	Lee Haeng-Hwan	książka	Shinmun Chulpansa 신문출판사	1979
19	<i>Kuobadiseu</i> 「쿠오바디스」	센케비치	Park Gi-Yeol	seria literatury światowej	Taegeuk Chulpansa 태극출판사	1980
20	<i>Kuobadiseu</i> 「쿠오바디스」	센키에비치	Yun Jin-Hyeon	seria literatury światowej	Bakmun Seogwan 박문서관	1982
21	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」 1, 2	센케비치	Park Gi-Yeol	seria literatury światowej	Samjung-dang 삼중당	1982
22	<i>Kuobadiseu</i> 「퀴바디스」	셩키에비치	Kim Gi-Bong	seria literatury światowej	Samseong-dang 삼성당	1982 1986 1988
23	<i>Kuobadiseu</i> 「쿠오바디스」	센케비치	Kim Sang-Il	seria literatury światowej	Geumseong Chulpansa 금성출판사	1982 1983 1987 1991
24	<i>Kuobadiseu</i> 「쿠오바디스」	센키에비치	Paek Seung-Cheol	seria literatury światowej	Sida-emunhwasa 시대문화사	1983
25	<i>Kuobadiseu</i> 「쿠오바디스」	센키에비치	Jeon Gyu-Tae	seria literatury światowej	Daeho Chulpansa 대호출판사	1985
26	<i>Kuobadiseu</i> 「쿠오바디스」	셩키에비치	Centrum Kształcenia Ustawicznego	seria literatury pisarzy noblistów	Centrum Kształcenia Ustawicznego	1989
27	<i>Kuobadiseu</i> 「퀴바디스」	센키에비치	dział redakcyjny	seria literatury światowej (wersja skrócona i zmodyfikowana dla młodzieży)	Gyerim Chulpangongsa 계림출판공사	1989

Lata dziewięćdziesiąte XX wieku

W roku 1989 doszło do nawiązania stosunków dyplomatycznych między Polską a Koreą Południową. Tym samym zaczęto odrabiać zaległości obu krajów w dziedzinie wymiany politycznej, gospodarczej i kulturowej. Ponadto dzięki otwarciu polonistyki (Departament Studiów Polskich) na Hankuk University of Foreign Studies w Korei, stało się możliwe tłumaczenie na język koreański bezpośrednio z języka polskiego różnorodnych polskich utworów literackich. Jednakże w tym okresie jeszcze nie ukazało się koreańskie *Quo vadis* w wersji bezpośrednio przetłumaczonej z języka polskiego.

Powieść tę wydano wtedy w 12 przekładach.

Tabela 3: Koreańskie przekłady *Quo vadis* opublikowane w latach dziewięćdziesiątych

Nr	Zapis tytułu po koreańsku	Zapis imienia i nazwiska autora <i>Quo vadis</i> po koreańsku	Tłumacz	Rodzaj publikacji	Wydawnictwo	Rok wydania
28	<i>Kuobadiseu</i> 「쿠오바디스」	H. 쉐키에비치	Yim Seong-Dal	książka	Heungjin Munhwasa 흥진문화사	1990
29	<i>Kuobadiseu</i> 「쿠오바디스」	헨릭 쉐키에비치	Kim Sang-II	seria literatury światowej	Geumseong Chulpansa 금성출판사	1990
30	<i>Kwobadiseu</i> 「퀴바디스」	헨리크 쉐케비치	Jeong Hae-Geun	książka	Jeongam Chulpansa 정암출판사	1990
31	<i>Kwobadiseu</i> 「퀴바디스」	쉐케비치	Han Min-Seok	seria literatury światowej	Jeongmok Chulpansa 정목출판사	1991
32	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	쉐키에비치	Kim Sang-II	książka	Eomungak 어문각	1991
33	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	H. 쉐키에비치	Kim Sang-II	seria literatury światowej	Haseo Chulpansa 하서출판사	1992
34	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	쉐키에비치	Shim Hyung-Min	seria literatury światowej	Ilsin Seojeok 일신서적	1992 1993
35	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	H. Sienkiewicz	Jeong Seong-Guk	seria literatury światowej	Hongsin Munhwasa 홍신문화사	1993
36	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	헨리크 쉐키에비치	Kim Sang-II	seria literatury światowej	Madang 마당	1993

Nr	Zapis tytułu po koreańsku	Zapis imienia i nazwiska autora <i>Quo vadis</i> po koreańsku	Tłumacz	Rodzaj publikacji	Wydawnictwo	Rok wydania
37	<i>Kuobadiseu</i> 「쿠오바디스」	생키에비치	Yu Han-Jun	książka dla dzieci (wersja skrócona i zmodyfikowana)	Daeil Chulpansa 대일출판사	1995
38	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	생키에비츠	Yu Han-Jun	książka	Daeil Chulpansa 대일출판사	1997
39	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	생키에비츠	Yi Ga-Hyung	seria literatury światowej	Haseo Chulpansa 하서출판사	1999

XXI wiek

W pierwszych latach XXI wieku kilku absolwentów koreańskiej polonistyki powróciło do Korei z Polski po uzyskaniu tytułu doktorskiego na tamtejszych uczelniach wyższych. Dzięki aktywnej działalności translatorskiej tej grupy wzrosła gwałtownie liczba polskich utworów przełożonych na język koreański wprost z oryginału. W rezultacie liczba dzieł z literatury polskiej w tłumaczeniu bezpośrednim przewyższyła z czasem liczbę tych w przekładzie pośrednim.

Tak więc w 2005 roku, po 89 latach od ukazania się pierwszego fragmentarycznego tłumaczenia *Quo vadis*, pojawiło się w Korei pierwsze i jedynie do tej pory wydanie w tłumaczeniu bezpośrednim z języka polskiego, bez pomocy języka trzeciego. Edycja ta ujrzała światło dzienne w setną rocznicę otrzymania przez Sienkiewicza literackiej Nagrody Nobla.

Tabela 4: Koreańskie przekłady *Quo vadis* opublikowane z początkiem XXI wieku

Nr	Zapis tytułu po koreańsku	Zapis imienia i nazwiska autora <i>Quo vadis</i> po koreańsku	Tłumacz	Rodzaj publikacji	Wydawnictwo	Rok wydania
40	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	생키에비치	Woori planning	książka dla dzieci (wersja skrócona i zmodyfikowana)	Gyerim. Com 계림닷컴	2001
41	<i>Kuobadiseu</i> 「퀴바디스」	헨리크센케비치	dział redakcyjny	seria literatury światowej	Cheongmoksas 청목사	2001

Nr	Zapis tytułu po koreańsku	Zapis imienia i nazwiska autora <i>Quo vadis</i> po koreańsku	Tłumacz	Rodzaj publikacji	Wydawnictwo	Rok wydania
42	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	생키에비치	Kim Sang-Il	seria literatury światowej	Haseo Chulpansa 하서출판사	2002
43	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」 1, 2	헨릭 Sienkiewicz	Choi (Estera) Sung-Eun	seria literatury światowej	Mineumsa 민음사	2005
44	<i>Kuo badiseu</i> 「쿠오 바디스」	헨리크 Sienkiewicz	Song Jong-Ho	książka dla dzieci (wersja skrócona i zmodyfikowana)	Jigyeongsu 지경사	2005 2010
45	<i>Kwobadiseu</i> 「퀴바디스」	H. 생케비치	dział redakcyjny	książka dla dzieci (wersja skrócona i zmodyfikowana)	Samsung B.M.C. 삼성비엠씨	2005 2010
46	<i>Kwobadiseu</i> 「퀴바디스」	헨리크 센케비치	Bang Min-Hua	książka dla dzieci (wersja skrócona i zmodyfikowana)	Agape Chulpansa 아가페출판사	2006
47	<i>Kuobadiseu</i> 「쿠오바디스」	시엔케비치	Jo Tae-Bong	książka dla dzieci (wersja skrócona i zmodyfikowana)	I-Seum 아이세움	2008
48	<i>Kwobadiseu</i> 「퀴바디스」 1, 2, 3	헨리크 센케비치	Myuseion	książka dla dzieci (wersja skrócona i zmodyfikowana)	Myuseion 뮤세이온	2012
49	<i>Kuobadiseu</i> 「쿠오바디스」	헨릭 Sienkiewicz	Hong Nan-Pa	książka	Jeongsan Media 정산 미디어	2013

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 4, w pierwszych dekadach wieku XXI *Quo vadis* wydano 10 razy, a ponad połowę z tego stanowiły edycje przeznaczone dla dzieci – w postaci książek z ilustracjami i uproszczoną wersją tekstu. Przyczyny tego zjawiska należy upatrywać w utrzymywaniu się stałej tendencji rozwoju rynku literatury dziecięcej, jaka pojawiła się w koreańskim środowisku wydawniczym pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX wieku.

Wpływ kolonialnej polityki Japonii na proces tworzenia koreańskich przekładów literatury zachodniej

Pod koniec XIX i na początku XX wieku w krajach Azji Wschodniej entuzjastycznie tłumaczono literaturę zachodnią w celu podniesienia ich poziomu cywilizacyjnego i „oświecenia” mieszkańców. W przypadku Chin szczytowe osiągnięcia w dziedzinie przyswajania piśmiennictwa obcego przypadają na lata 1907, 1929–1930 oraz 1939. Początkowo działalnością translatorską zajmowali się przybysze z Zachodu znający język chiński. Z czasem rolę tę przejęli rodzimi intelektualiści. Ich tłumaczenia charakteryzowały się tym, że wybierali oni z tekstu przede wszystkim te fragmenty, które były niezbędne z punktu widzenia czytelnika. Przekładali zatem główny temat i idee zgodnie z oryginałem, ale nie koncentrowali się na nich. Dostosowywali treść do swoich intencji, nanosili pewne poprawki i wprowadzali własne opinie².

Podczas wojen opiumowych (pierwsza wojna: 1839–1840, druga wojna: 1856–1860) Chiny stały się obiektem ataku ze strony sił zachodnich. Obserwująca te wydarzenia Japonia nie zaangażowała się w konflikt, ale skupiła się na rozwoju własnego establishmentu. Oprócz niezależnych od sytuacji politycznej w Chinach działań zmierzających do modernizacji kraju, prowadzone były prace translatorskie związane z literaturą zachodnią. Już na początku epoki Meiji w Japonii dokonywano tłumaczeń na dużą skalę pod auspicjami rządu. Literatura zachodnia postrzegana była wówczas jako symbol nowoczesnej cywilizacji. Japonia wierzyła bowiem, że tylko stworzywszy nowoczesny naród, zdoła przeciwstawić się zachodnim siłom. Przekłady, które się ukazywały, dotyczyły takich dziedzin, jak filozofia, idee, polityka, ekonomia, społeczeństwo i kultura Zachodu. W polu zainteresowań japońskich tłumaczy znalazła się również powieść *Quo vadis*. Opublikowana w 1897 roku anglojęzyczna wersja tego utworu już w ciągu kilku miesięcy trafiła do japońskich bibliotek. Na tej podstawie można wnioskować, że literatura europejska, która w owym czasie została przetłumaczona na język angielski, natychmiast sprowadzana była do Japonii.

Należy jednak odróżnić rolę, jaką pełniły tłumaczenia literatury zachodniej w Chinach czy w Japonii, od znaczenia tych przekładów, które powstawały w Korei. Te ostatnie nawiązywały bowiem do sytuacji politycznej, społecznej i kulturowej okupowanego kraju. Na początku lat dwudziestych, kiedy powieść *Quo vadis* w tłumaczeniu Hong Nan-Pa znana była już szerokim kręgom społeczeństwa Korei, kraj ten przeżywał ciężkie chwile. Trwający przez ponad 10 lat od 1910 roku pierwszy etap okupacji japońskiej miał bowiem charakter rządów silnej ręki. Koreańskie społeczeństwo poddane zostało wówczas ideologicznym, politycznym i kulturowym naciskom. W rezultacie powstał ruch niepodległościowy o zasięgu ogólnokrajowym, sprzeciwiający się japońskiej opresji. 1 III 1919 zorganizowano manifestację niepodległościową, która jednak nie przyniosła zamierzonych efektów.

Mimo że wspomniana manifestacja marcowa zakończyła się niepowodzeniem, stała się bodźcem do zmiany polityki japońskiej wobec Korei z tzw. „rządów miecza” na „rządy oświecone”. Nowym gubernatorem generalnym Korei został admirał Saitō

² Zob. Kim So-Jeong, Seo Jeong-Hui, *Beonyeok-haneun jungguk* (Chiny tłumaczą literaturę). „Journal of Chinese Language and Literature Studies” t. 60 (2012), s. 364.

Makoto, który stworzył slogan „odrodzenie kultury”. Pod jego władaniem zastąpiło żandarmerię wojskową zwykłą policją, a prasa, różnego rodzaju stowarzyszenia i wydawnictwa otrzymały częściową swobodę działania. Dzięki temu podczas „rządów oświeconych” w latach dwudziestych usługi tłumaczeniowe w Korei przeżywały swój rozkwit, wychodząc naprzeciw zapotrzebowaniu kręgów inteligencji koreańskiej na literaturę światową.

W koreańskiej historii przekładu literatury lata dwudzieste wskazują się jako okres, w którym nastąpiły duże przekształcenia nie tylko dotyczące liczby tłumaczy, ale również ich jakości. Wtedy przypada bowiem zmiana pokoleniowa. Tłumacze działający w latach 1900–1910 to głównie historycy i powieściopisarze, którzy otrzymali wykształcenie na Półwyspie Koreańskim według starych metod jeszcze sprzed okupacji japońskiej. Osoby zajmujące się przekładami w latach dwudziestych natomiast to przedstawiciele nowej generacji, wyedukowani w Korei już według nowoczesnych metod lub studiujący w Japonii. Wywodzili się oni z rozmaitych środowisk profesjonalnych; poeci, powieściopisarze, nauczyciele i artyści podejmowali próby translacji literatury obcej i sięgali po dzieła o bardziej różnorodnej tematyce, w przeciwieństwie do tłumaczy z okresu sprzed okupacji japońskiej, którzy skupieni byli głównie na tekstach historyczno-biograficznych. Wśród przekładów z lat dwudziestych wymienić można wiersze, powieści, utwory sceniczne czy książki dla dzieci.

Tłumacze czynni w latach dwudziestych to pokolenie, które od rozpoczęcia okupacji uczyło się przez 10 lat języka japońskiego albo dzięki studiom w Japonii zetknęło się z tamtejszymi przekładami literatur zachodnich. Zaangażowali się oni zatem w działalność translatorską, opierając się na przekładach japońskich, a nie chińskich, jak to miało miejsce jeszcze przed 1910 rokiem. Co więcej, odwoływali się oni również do przekładów na angielski i na esperanto. Ponadto tłumaczy aktywnych w latach dwudziestych charakteryzowała tendencja do zachowywania stosunkowej wierności wobec pierwowzoru w przeciwieństwie do okresu przed japońską aneksją Korei, kiedy przekłady literatury przybierały bardziej formę tekstów adaptowanych lub skróconych wersji oryginału³.

W latach dwudziestych myśl zachodnia docierała do Korei nie tylko poprzez przekłady literatury zachodniej, ale również dzięki gazetom i czasopismom. Tematem, który wówczas szczególnie interesował prasę, był tzw. „dyskurs o miłości”, opisujący z aprobatą swobodę nawiązywania relacji między mężczyzną a kobietą. Po manifestacji niepodległościowej z 1 III 1919 rozkwit szkolnictwa i wspomniany „dyskurs o miłości” stały się tematami, które zyskały ogromną popularność w Korei⁴. Tendencji tej uległa również gazeta „Maeil Sinbo”, w której opublikowano tłumaczenie *Quo vadis* przygotowane przez Hong Nan-Pa. Szybko zaakceptowała ona tematykę miłosną, o czym można się przekonać z artykułów wstępnych i powieści zamieszczanych na jej łamach. Należy jednak podkreślić, że „Maeil Sinbo”

³ Zob. Kim Seong-Yeon, *1920-nyeondae beonyeokkye-ui sedaegyoch* (Zmiana generacji w środowisku tłumaczy w latach dwudziestych XX wieku). „Bangyo Language and Literature Studies” t. 31 (2011), nr 2, s. 34–35.

⁴ Zob. Kwon Bo-Deu-Rae, *Yeona-ui sidae* (Wiek romansu). Seul 2004, s. 16.

pełniła rolę biuletynu japońskiego Generalnego Gubernatorstwa Korei i działania te miały swój podtekst polityczny. Od roku 1920 redakcja gazety aktywnie wspierała „dyskurs o miłości” i publikowała przekłady różnorodnych wierszy zachodnich romantyków. Był to bowiem jeden ze sposobów, jakimi Generalne Gubernatorstwo po zadeklarowaniu „rządów oświeconych” próbowało złagodzić nastroje Koreańczyków.

W latach dwudziestych termin „relacja romantyczna” (po koreańsku „*yeonae*”) oznaczał odrzucenie dawnej obyczajowości i obejmował zakresem społeczno-kulturowy wymiar zachowań jednostki, którą postrzegano jako niezależny byt w nowym okresie zwanym „współczesnością”. Innymi słowy, funkcjonowało przekonanie, że współczesna jednostka powołana jest do nowego życia, w którym związki męsko-damskie koligaczone według obietnic rodziców zastąpione zostały relacjami budowanymi zgodnie z jej własną wolną wolą. Mimo że uczucie miłości jest możliwe w małżeństwach aranżowanych, gdzie idea samodecydowania o sobie jeszcze się nie narodziła, to jednak właśnie wśród wielu charakterystycznych dla nowego okresu relacji społecznych pojawiają się „relacje romantyczne” i to one uważane są za wytwory współczesności⁵. Dlatego też większość powieści miłosnych wydawanych w owym czasie próbuje określić, czym jest owa relacja romantyczna.

W latach dwudziestych, kiedy Hong Nan-Pa tłumaczył *Quo vadis*, realizowano już na poważnie przekłady literatury zachodniej, a wspomniany dyskurs o miłości stał się chlebem powszednim całej Korei. Hong Nan-Pa w słowie od tłumacza pisze, że to właśnie dzięki przedstawionej precyzyjnie analizie i interpretacji relacji romantycznej między mężczyzną a kobietą w *Quo vadis* utwór ten poruszył go tak bardzo.

Jest to powieść historyczno-religijna, ale jednocześnie próbująca inteligentnie interpretować i dołącznie obserwować wątek miłosny między mężczyzną a kobietą. Dlatego tym bardziej mnie poruszyła. Nie można nie być pełnym podziwu dla rzetelności opisu i głębokiego znaczenia zakończenia powieści. Naszła mnie więc myśl, że powieść tę chciałbym i wolałbym przedstawić młodemu pokoleniu mężczyzn i kobiet w kraju, niż czytać ją tylko dla siebie. I tak się szczęśliwie złożyło, że właśnie wówczas otrzymałem wsparcie Chon Sam-So, redaktora „*Gyeongseong Ilbo*”, i mój przekład *Quo vadis* zacznie ukazywać się w odcinkach na łamach niniejszej gazety⁶.

Ów fragment zamieszczony został bezpośrednio przed publikacją *Quo vadis* w „*Maeil Sinbo*” i wyjaśnia, co skłoniło Hong Nan-Pa do przekładu tego dzieła. Tłumacz określa *Quo vadis* jako powieść historyczno-religijna, ale także jako powieść o miłości. Można zatem stwierdzić, że w latach dwudziestych cieszące się ogromną popularnością tłumaczenia literatury zachodniej oraz współczesny dyskurs o miłości stworzyły podatny grunt dla przekładu *Quo vadis* Sienkiewicza na język koreański.

⁵ Zob. Kim Gyeong-Min, *Yi Kwang-su-ui soseol-e natanan 'yeonae'-ui uimi yeongu* (Badanie znaczenia „wątku miłosnego” w powieści Yi Kwang-su). „*Korean Modern Literature Studies*” t. 15 (2007), nr 1, s. 4.

⁶ Hong Nan-Pa, *Jakja-ui mal* (Od tłumacza). „*Maeil Sinbo*” 1920, nr z 19 III.

Sylwetka młodego miłośnika literatury Hong Nan-Pa i znaczenie przekładu *Quo vadis* na język koreański

Ożywienie tematyki miłosnej i przekład *Quo vadis* w „Maeil Sinbo”

Hong Nan-Pa (1898–1941) to pierwszy powszechnie znany koreański skrzypek i muzyk specjalizujący się w wykonawstwie twórczości kompozytorów zachodnich.

Po rozpoczęciu w 1916 roku studiów w Japonii prowadził bardzo ożywioną działalność jako muzyk. Nie ograniczał się tylko do koncertowania i dyrygowania, ale organizował również instytucje muzyczne i publikował czasopisma o tej tematyce. W roku 1919 zaangażował się w ruch niepodległościowy przygotowujący manifestację marcową, co spowodowało, że na pewien czas przerwał naukę i wrócił do Korei. Podjął wtedy pracę jako dziennikarz w gazecie „Maeil Sinbo” i prowadził działalność literacką. W okresie od 10 II do 5 IV 1919 redagował i wydawał „Samgwang”, magazyn poświęcony wyłącznie sztuce, składający się z trzech działów: literatury, sztuk plastycznych i muzyki. Na łamach „Samgwang”, który ukazał się trzykrotnie, Hong Nan-Pa wystąpił nie tylko jako krytyk muzyczny, ale także jako autor krótkiego opowiadania *Baram-gwa bit* (Powiew i blask) oraz tłumacz powieści *Biedni ludzie* Fiodora Dostojewskiego, którą przełożył z języka japońskiego i opublikował w odcinkach pod tytułem *Sarang-haneun beot-ege* (Do ukochanych przyjaciół).

Po roku 1919 kontynuował działalność w „Maeil Sinbo”, tworząc nowe adaptacje japońskich dzieł i drukując w odcinkach własną adaptację powieści *Heoyeong* (Próżność). Poza tym w 1920 roku na łamach tej samej gazety rozpoczął publikację w odcinkach powieści *Quo vadis*, którą przetłumaczył, porównując ze sobą istniejące już przekłady japoński i angielski, i którą zatytułował *Odui-ro gana?* Jest to jedynie skrócona wersja dzieła Sienkiewicza, pomijająca wiele fragmentów oryginalnego tekstu. Ponadto Hong Nan-Pa, wzorując się na tłumaczeniu japońskim, na początku każdego rozdziału zamieścił podtytuł, którego w oryginale nie ma.

Przez kolejne trzy lata Hong Nan-Pa poświęcił się tłumaczeniu literatury Zachodu na język koreański. Efektem tej pracy były przekłady 12 utworów należących do różnych stylów i obejmujących zasięgiem literaturę rosyjską, francuską, niemiecką i polską. Są to przede wszystkim dzieła XIX-wieczne, m.in. *Spowiedź dziecięcia wieku* Alfreda de Musseta, *Pierwsza miłość* Iwana Turgieniewa, *Nędznicy* Victora Hugo, *Nana* Émile'a Zoli i właśnie *Quo vadis* Sienkiewicza⁷.

Można pokusić się o stwierdzenie, że w ówczesnych koreańskich kręgach literackich Hong Nan-Pa nie miał sobie równych. Powodów było wiele. Przede wszystkim w przeciwieństwie do innych tłumaczy tego okresu, którzy ograniczali się jedynie do publikacji prasowych, Hong Nan-Pa większość utworów przełożonych

⁷ Powieść Musseta *Spowiedź dziecięcia wieku* Hong Nan-Pa wydał pod tytułem *Sarang-ui nunmul* (Łzy miłości). *Nędzników* Hugo natomiast zapisał najpierw w systemie mieszanym (za pomocą alfabetu koreańskiego oraz znaków chińskich) i opublikował w czerwcu 1922 pod tytułem *Seulpeun iyagi* (Smutna opowieść), po czym w lutym 1923 zapisał ją w całości w alfabecie koreańskim i wydał jako *Jean Valjean'ui seorum* (Utrapienie Jeana Valjeana). Zob. Bak Jin-Yeong, *Hong Nan-Pa-wa beonyeok-ui tansaeng* (Hong Nan-Pa i narodziny tłumacza). „Cogito” t. 70 (2011), nr 2, s. 72.

przez siebie na koreański wydawał również w postaci książek. Poza tym wyróżniało go to, że na początku każdego przekładu zamieszczał słowo wstępne *Od tłumacza*, gdzie omawiał sposób zapisu nazw własnych w danym utworze oraz wyjaśniał, iż tłumaczenie wykonane zostało na podstawie przekładów z języków innych niż tekst źródłowy. Dzięki swojej intuicji przy wyborze dzieł, a także talentowi do tłumaczenia, wysiłkom czynionym, by przekład był jak najbardziej wierny w stosunku do oryginału, oraz dzięki poczuciu obowiązku i dumy z wykonywanej pracy Hong Nan-Pa uznany został za pierwszego koreańskiego tłumacza specjalistę i najlepszego w tym fachu w latach dwudziestych XX wieku. Należy jednak podkreślić, że Hong Nan-Pa znany był przede wszystkim jako muzyk, a nie jako tłumacz.

W Korei wtedy, gdy tworzył Hong Nan-Pa, trwał okres ożywienia literatury, któremu towarzyszył rozwój prasy. Dlatego powieść *Quo vadis* publikowana była na łamach wspomnianej już gazety „Maeil Sinbo”, pełniącej w owym czasie rolę biuletynu Generalnego Gubernatorstwa Korei. W jej redakcji jako priorytety traktowano informowanie szerokich kręgów czytelników o zasadności prowadzenia przez Japonię kolonialnej polityki w Korei, a także wdrażanie zabiegów asymilacyjnych. Pojawienie się więc na łamach „Maeil Sinbo” powieści *Quo vadis*, która ma wydźwięk niepodległościowy i niesie ze sobą patriotyczne przesłanie, może budzić zdziwienie.

Aby bardziej szczegółowo naświetlić sytuację, w jakiej Hong Nan-Pa przetłumaczył i opublikował w „Maeil Sinbo” *Quo vadis*, warto prześledzić zapowiedź, która ukazała się w gazecie przed pierwszym odcinkiem przekładu.

Od 19 bieżącego miesiąca na pierwszej stronie naszej gazety publikowana będzie w odcinkach powieść historyczno-religijna *Dokąd idziesz?* Jest to utwór wielkiego polskiego pisarza Sienkiewicza, entuzjastycznie przyjęty w wielu krajach na świecie. Naszym czytelnikom przedstawi ją Hong Nan-Pa, który przetłumaczył dzieło z literackim wyczuciem, wykazując się doskonałymi umiejętnościami. Jest to niewątpliwie pierwszy wybitny przekład tej powieści, jaki pojawił się w koreańskich kręgach literackich. Co więcej, lektura tej powieści może stać się pocieszeniem dla naszych młodych mężczyzn i kobiet. Mamy więc nadzieję, że z przyjemnością przeczytają ją Państwo do końca⁸.

W artykule tym podkreślono następujące kwestie: 1) w czterostronicowej „Maeil Sinbo” pierwsza stronica przeznaczona została na druk *Quo vadis* w odcinkach, 2) *Quo vadis* to reprezentacyjny utwór Sienkiewicza i znane na całym świecie arcydzieło, 3) przekładu dokonał wybitny tłumacz, Hong Nan-Pa, i wreszcie 4) *Quo vadis* może przynieść wielkie pocieszenie młodym mężczyznom i kobietom w Korei.

Dzięki zacytowanemu tekstowi możemy przyjrzeć się profilowi, jaki „Maeil Sinbo” starała się realizować. Druk powieści w odcinkach na wyróżniającej się pierwszej stronie wynikał z założeń dotyczących jej konstrukcji, jakimi kierowała się wówczas redakcja „Maeil Sinbo”. Cel stanowiło bowiem dotarcie z propagandowymi hasłami do jak największej rzeszy ludności koreańskiej, a jednym ze sposobów na przyciągnięcie uwagi czytelników było publikowanie atrakcyjnych powieści. Na początku lat dwudziestych na łamach „Maeil Sinbo” zamieszczano zwykle dwie lub więcej powieści. Drukowano je z wykorzystaniem mieszanego systemu zapisu (koreańskiego alfabetu *hangeul* i znaków chińskich) i umieszczano jako najbardziej interesujące utwory na pierwszej stronie obok słowa wstępnego, komentarzy czy

⁸ Od redakcji. „Maeil Sinbo” 1920, nr z 19 III.

artykułów o charakterze politycznym. Spodziewano się zatem, że również publikowany na tych samych zasadach przekład *Quo vadis* przyciągnie dużą liczbę czytelników z kręgów inteligenckich.

Wspomniany artykuł przedstawia sylwetkę Sienkiewicza jako światowej sławy polskiego pisarza, co również wskazuje na pewną tendencję decydującą o wyborze powieści drukowanych przez „Maeil Sinbo”. Gazeta ta zainteresowała się bowiem tłumaczeniami literatury zachodniej i podjęła próbę ich prezentowania na swoich łamach mniej więcej w tym samym czasie, kiedy wybuchła pierwsza wojna światowa. Ciekawość czytelników wzbudzała wtedy sytuacja na świecie, co nie uszło uwadze „Maeil Sinbo”, która w związku z tym postanowiła rozpocząć publikowanie różnorodnych dzieł z literatury obcych. Co więcej, na początku lat dwudziestych swoją działalność zainicjowały gazety prywatne „Donga Ilbo” i „Joseon Ilbo”, które od chwili powstania nieprzerwanie drukowały w odcinkach tłumaczenia literatury zachodniej. Powstała zatem naturalna konkurencja na koreańskim rynku prasowym. „Maeil Sinbo”, chcąc dotrzymać kroku rywalizującym ze sobą gazetom, tym bardziej interesowała się różnymi utworami literatury zachodniej.

W zapowiedzi przedstawiono też sylwetkę wybitnego tłumacza. Hong Nan-Pa był wprawdzie wówczas znany w Korei bardziej jako skrzypek niż jako pisarz, lecz dużo udzielał się na rzecz propagowania muzyki europejskiej, co musiało przyciągać uwagę czytelników. Poza tym powieść *Quo vadis* nie była pierwszym przekładem zamieszczonym przez Hong Nan-Pa w „Maeil Sinbo”. Wcześniej opublikował on tam w odcinkach wspomnianą już adaptowaną wersję japońskiej powieści *Heoyeong*, która przedstawia uwikłanych w egoistyczne żądze i brudne sprawy finansowe mężczyznę i kobietę oraz w konwencjonalny sposób opisuje tragiczny koniec ich romansu. Dzięki publikacji owego tłumaczenia koreańscy czytelnicy zaznajomili się już dobrze z nazwiskiem Hong Nan-Pa. Dla redakcji gazety było więc oczywiste, że i tym razem przekład spotka się z dużym zainteresowaniem, tym bardziej że prezentowany utwór był dziełem cenionego autora literatury zachodniej.

Reklamując pierwsze w Korei tłumaczenie *Quo vadis*, redakcja „Maeil Sinbo” kieruje do koreańskiej młodzieży slogan, że dzieło to może przynieść jej pocieszenie. Dałoby się więc interpretować ową wzmiankę w ten sposób, że powieść Sienkiewicza za sprawą wciągającego wątku miłosnego może stanowić ukojenie dla wszystkich młodych osób, które popadły w przygnębienie po niepowodzeniu manifestacji niepodległościowej. W latach dwudziestych w Korei jednym z tematów najbardziej dyskutowanych w kręgach inteligenckich był dyskurs o miłości. Lata te określić więc można mianem „wieku romansu”. Próbuje wyjść z atmosfery stagnacji redakcja „Maeil Sinbo” postanowiła wyprzedzić inne gazety i w pełni wykorzystać potencjał tematyki miłosnej. Dlatego też publikując *Quo vadis*, gorliwie podkreślała, iż jest to opowieść z wątkiem romansowym, która doda inteligentnemu młodemu czytelnikowi otuchy.

Można zatem stwierdzić, że powodem, dla którego powieść Sienkiewicza została przełożona na język koreański na początku lat dwudziestych, nie był jedynie indywidualny wybór Hong Nan-Pa. Na decyzję o przetłumaczeniu dzieła miała również wpływ strategia ideologiczna „Maeil Sinbo”, która brała pod uwagę zapotrzebowania kulturowo-społeczne ówczesnych koreańskich czytelników.

Przekład *Quo vadis* autorstwa Hong Nan-Pa i medialny dyskurs o miłości

Przyjrzyjmy się motywom, jakimi kierował się Hong Nan-Pa podczas wyboru dzieła Sienkiewicza do tłumaczenia:

Dawno temu zapytał mnie pewien przyjaciel, czy znam *Quo vadis*. Odpowiedziałem, że nie. Przyjaciel odparł, że nie ma lepszej książki i że koniecznie powinienem ją przeczytać. Postanowiłem więc pójść do księgarni i kupić to dzieło, ale po drodze naszła mi pewna myśl. Nie czytałem dotąd powieści, a skoro *Quo vadis* jest najlepsza i od niej zacznę, wszystkie inne powieści, jakie przeczytam później, tylko mnie rozczarują. Pomyślałem zatem, że zanim sięgnę po *Quo vadis*, powinienem najpierw przeczytać kilka innych utworów. Zawróciłem więc. Podczas mojego zeszlórocznego pobytu w Tokio przypomniałem sobie jednak o sprawie i kupiłem książkę. Nie czytałem dużo. Do tego czasu poznałem może tylko cztery, a może pięć sławnych powieści. Pomyślałem też, że koniecznie chciałbym porównać je z *Quo vadis*. Preczytałem książkę dokładnie trzy razy. Może dlatego aż tyle, że byłem jej bardzo ciekaw. Niezaprzeczalnie wzbudziła mój podziw. Każdy wyraz w książce to klejnot. Obfitość przymiotników i sposób ich użycia zasługują na najwyższe uznanie. Jest to powieść historyczno-religijna, ale jednocześnie próbująca inteligentnie interpretować i dokładnie obserwować wątek miłosny między mężczyzną a kobietą. Dlatego tym bardziej mnie poruszyła. Nie można nie być pełnym podziwu dla rzetelności opisu i głębokiego znaczenia zakończenia powieści. Naszła mi więc myśl, że powieść tę chciałbym i wolałbym przedstawić młodemu pokoleniu mężczyzn i kobiet w kraju, niż czytać ją tylko dla siebie. I tak się szczęśliwie złożyło, że właśnie wówczas otrzymałem wsparcie Chon Sam-So, redaktora „Gyeongseong Ilbo”, i mój przekład *Quo vadis* zaczął ukazywać się w odcinkach na łamach niniejszej gazety. Nie posiadam dużych umiejętności tłumacza. *Quo vadis* to wielkie dzieło, a moje tłumaczenie nie dorównuje mu poziomem. Przypuszczalnie zaburzam w ten sposób pewne poczucie piękna sztuki, a może nawet popełniam jakieś przestępstwo w stosunku do autora oryginału. Pomyślałem jednak, że powieść ta może stać się ogromnym pocieszeniem dla młodych Koreańczyków błądzących w osamotnieniu i płaczących w ciemności. Chwyciłem więc za pióro. Jest to doceniona w kręgach literackich naszego kraju powieść, dzięki której po raz pierwszy możemy uświadomić sobie nieskazitelną moc miłości i najważniejsze prawdy wiary chrześcijańskiej. Chciałbym zatem podziękować autorowi oryginału, Sienkiewiczowi, za to, że mam przyjemność przedstawić Państwu to wielkie dzieło. Jednocześnie mam nadzieję, że z przyjemnością przeczytają je Państwo do końca. Chciałbym jedynie dodać, że ponieważ książka przeznaczona jest dla młodzieży, w tekście wykorzystałem głównie koreański alfabet z prostymi znakami chińskimi, dostosowując je do poziomu młodego czytelnika⁹.

Ze słów tych dowiadujemy się, że Hong Nan-Pa nie przeczytał wcześniej zbyt wielu dzieł literatury zachodniej. Powieść *Quo vadis* została mu polecona przez przyjaciela w trakcie pobytu w Tokio, co świadczy o jej dużej popularności w Japonii w owym czasie. Warto wspomnieć, że historia japońskiego tłumaczenia *Quo vadis* sięga 1897 roku. Aż do początku lat dwudziestych dzieło to regularnie pojawiało się w przekładach na język japoński pióra różnych tłumaczy, czego przykładem mogą być wydania z 1915, 1916 czy 1920 roku.

Poza tym dowiadujemy się, że Hong Nan-Pa przełożył *Quo vadis* po rekomendacji tej powieści przez redaktora „Gyeongseong Ilbo”, siostrzanej gazety „Maeil Sinbo”. Możemy więc stwierdzić, że wybór ów wynikał również z pewnego rodzaju porozumienia między tłumaczem a redakcją.

Hong Nan-Pa zaklasyfikował *Quo vadis* do typu powieści historyczno-religijnej i do kategorii romansu. Kiedy w 1916 roku Paek Dae-Jin po raz pierwszy w Korei

⁹ Hong Nan-Pa, *op. cit.*

tłumaczył ten utwór, określił go jedynie jako powieść religijną. Powodem, dla którego Hong Nan-Pa zaliczył *Quo vadis* również do tej drugiej kategorii, była panująca w owym czasie moda na dyskurs o miłości. Możemy się jednak domyślać, że i własne zainteresowania tłumacza skupiały się wokół tego zagadnienia, być może on sam zaangażował się wtedy w jakąś „romantyczną relację”.

Wspomnieć tutaj warto, że wątek miłosny został szczególnie podkreślony także w reklamie i w komentarzu wprowadzającym do nowego wydania noweli *Pierwsza miłość* Turgieniewa, której przekład autorstwa Hong Nan-Pa pojawił się w kwietniu 1921, jeszcze przed publikacją książkową *Quo vadis*¹⁰.

Hong Nan-Pa był jedynym, który w Korei na początku XX wieku próbował tłumaczyć Dostojewskiego. Również w tym przypadku tematyka miłosna odegrała ważną rolę. Powieść *Biedni ludzie* zatytułowano w przekładzie Hong Nan-Pa z 1919 roku jako *Sarang-haneun beot-ege* (Do ukochanych przyjaciół), następnie w 1923 roku jako *Binja-ui sarang* (Miłość nędzarza), a w innym wydaniu z tego samego roku i w edycji z 1934 roku jako *Cheongchun-ui sarang* (Młodzieńcza miłość). Tytuły te łączy jedno koreańskie słowo „sarang” oznaczające „miłość”, które nie pojawia się w oryginale. Można zatem stwierdzić, że podczas wyboru dzieł do tłumaczenia Hong Nan-Pa kierował się głównie tym, co go wówczas najbardziej interesowało, czyli nieskazitelną mocą miłości.

Przyjrzyjmy się fragmentowi tłumaczenia *Quo vadis*:

Geureol teji. I sesang-eneun daman han gaji sin-bakke eopseunikka. Yeongwonhago, jeonneunghago, manmul-eul jieun geugeos-eun baro yeonae-ui sin(神)iji. Yeonghon-kwa yukche-reul gyeolhaphago, hondon-eurobuteo segye-reul changjohaneun geon modu yeonae-ui yeosin (女神)-i haneun ir-iranda. [Naprawdę jest tylko jedno bóstwo na tym świecie, odwieczne, wszechmocne, które wszystko buduje – bóstwo miłości. Skupia w sobie duszę i ciało, z chaosu tworzy świat. Wszystko to czyni bogini miłości]¹¹.

A oto oryginalny tekst z *Quo vadis*:

naprawdę jest tylko jedno bóstwo, odwieczne, wszechwładne, twórcze – Venus Gentryx. Ona skupia dusze, skupia ciała i rzeczy. Eros wywołał świat z chaosu¹².

Porównując tłumaczenie z tekstem *Quo vadis*, spostrzec można, że Hong Nan-Pa zamiast imion Wenus i Eros używa określeń „bogini miłości”, „bóstwo miłości”¹³. Cytat pochodzi z fragmentu, w którym Petroniusz, widząc jak Winicjusz pragnie Ligii, wygłasza pochwałę miłości, jej wielkości i zadziwiającej mocy twórczej. W dalszej rozmowie bohaterów wyjaśnia się, że Winicjusz spotkał dziewczynę w domu Plaucjusza i zakochał się w niej od pierwszego wejrzenia. Początkowo myślał, że jest ona niewolnicą, ale ponieważ tak nie było, szukał u swojego krewnego sposobu na zdobycie jej, nawet siłą. Deklarował, że chce być z Ligią aż do śmierci. Petroniusz, słuchając Winicjusza, zachwyca się pięknem zakochanych młodych ludzi i podkre-

¹⁰ Zob. Bak Jin-Yeong, *op. cit.*, s. 72.

¹¹ Senkyuwitcheu, *Odui-ro gana?* Przeł. Hong Nan-Pa. „Maeil Sinbo” 1920, nr z 19 III. Podkreślenia w tym i w następnym cytacie pochodzą od autorek artykułu.

¹² H. Sienkiewicz, *Quo vadis*. Warszawa 1955, s. 16.

¹³ Analizując przekład Hong Nan-Pa, zauważyć można sporo miejsc, w których występuje niezgodność z oryginałem.

śla, że to właśnie miłość może stać się impulsem do wyjścia z chaosu i stworzenia nowego świata.

Rzym ukazany w *Quo vadis* to stolica imperium chyłącego się ku upadkowi. Powieść rozgrywa się w latach 63–68 i przedstawia konflikt światopoglądowy, do jakiego doszło między poganami a pierwszymi wyznawcami Chrystusa. Ten niezwykle utwór epicki opisuje ostateczne moralne zwycięstwo chrześcijaństwa po wielu trudach i poniesionych ofiarach. Z drugiej strony, jest to powieść rozwojowa, która obrazowo ukazuje przemianę egoistycznego Winicjusza pod wpływem miłości do chrześcijanki Ligii. To właśnie ta romantyczna fabuła zachwyciła tłumacza Hong Nan-Pa:

Pod tym względem działa się w Winicjuszu rzeczy dziwne. Była to bądź co bądź nauka, w którą wierzyła Ligia, więc dla tego samego gotów był ją uznać. [...]

Jednakże zdawał sobie już sprawę, że to ona ubrała Ligię w tę jakąś wyjątkową, niewysłowioną piękność, która w jego sercu zrodziła prócz miłości cześć, prócz żądz uwielbienie, i z samej Ligii uczyniła drogą mu nad wszystko w świecie istotę¹⁴.

Petroniusz podkreślił, że jego siostrzeńca zmieniała miłość. Winicjusz spotkał kobietę, którą szczerze pokochał. Nauczył się, jak widzieć w niej nie tylko obiekt pożądania, ale istotę ludzką. Aby zrozumieć Ligię do końca, przyjął nawet jej religię:

Dziś jednak, gdy ją poznał, cóż bym był za człowiek, gdybym nie chciał, by na świecie panowała prawda, a nie kłamstwo, miłość, a nie nienawiść, dobro, nie zbrodnia, wierność, nie zaś niewierność, litość, nie zemsta? Któż by taki był, który by tego nie wolał i nie chciał? A przecie tego uczy wasza nauka. Inne chcą także sprawiedliwości, ale ta jedna czyni serce ludzkie sprawiedliwym¹⁵.

Początkowo miłość Winicjusza do Ligii miała wymiar czysto cielesny. Dojrzała ona jednak do uczucia platonicznego. Każde bowiem spotkanie powodowało, że Winicjusz coraz bardziej miłował wewnątrz Ligii:

Jam nigdy nie przypuszczał, żeby mogła być taka miłość. Myślałem, że to jest tylko ogień we krwi i żądza, a teraz dopiero widzę, że można kochać każdą kroplą krwi i każdym tchnieniem, a zarazem czuć taki spokój słodki i niezmierny, jakby już ukoili duszę Sen i Śmierć. To dla mnie coś nowego. [...] Teraz dopiero rozumiem, że może być szczęście, o jakim ludzie dotąd nie wiedzieli... [...] Tak!... To daje Chrystus¹⁶.

On zaś czuwał nad nią i wpatrując się w jej uśpioną twarz myślał mimo woli, że to już nie ta Ligia, którą spotkał u Aulusów. Jakoż wiezienie i choroba zgasiły w części jej urodę. [...] Lecz Winicjusz, który kochał teraz jej duszę, kochał ją tylko tym bardziej i gdy czuwał nad uśpioną, wydawało mu się, że czuwa nad światem całym¹⁷.

W ten sposób Winicjusz narodził się jako nowy człowiek, a umożliwiła mu to moc miłości. Sienkiewicz w obrazowy sposób przedstawił, że w świecie pełnym chaosu prawdziwa wiara powstaje właśnie z nieskalanej miłości i napelnia człowieka siłą pozwalającą przezwyciężyć nawet śmierć. Dlatego też Hong Nan-Pa przeświadczony był, że historia miłosna Winicjusza i Ligii, która opowiada o przetrwa-

¹⁴ Sienkiewicz, *op. cit.*, s. 275–277.

¹⁵ *Ibidem*, s. 373.

¹⁶ *Ibidem*, s. 371.

¹⁷ *Ibidem*, s. 627–628.

niu wielu cierpień i nieszczęść i która kończy się szczęśliwie, przyniesie pocieszenie przygnębionym młodym Koreańczykom.

Zgodnie z przewidywaniami tłumacza koreańscy czytelnicy pokochali powieść Sienkiewicza¹⁸. Wkrótce jednak publikacja *Quo vadis* w Korei napotkała problemy. W okresie, kiedy powieść była u szczytów swojej popularności i stała się już jednym z najbardziej gorących tematów w społeczeństwie koreańskim, nagle i bez żadnego wyjaśnienia 5 V 1920 wstrzymano jej publikację. Przerwano ją na fragmencie, w którym Winicjusz poszukuje zaginionej Ligii po wybuchu wielkiego pożaru. Nie zamieszczono przy tym w „Maeil Sinbo” żadnego artykułu wyjaśniającego decyzję o zaniechaniu druku powieści, a powodem była sama jej treść. Pierwsza część *Quo vadis* poświęcona jest głównie wątkowi miłosnemu, który w części drugiej ustępuje jednak miejsca wielkiej prozie epickiej gloryfikującej upadek starej i nadejście nowej ery. Chrześcijanie, którzy mimo całego okrucieństwa, jakiego doświadczyli ze strony Nerona, nie wyrzekli się wiary i z godnością przyjmowali śmierć, zwyciężyli ostatecznie wszelkie nieszczęścia i odnieśli moralne zwycięstwo, opisane pod koniec powieści. To właśnie triumfujące chrześcijaństwo symbolizuje w *Quo vadis* Polskę, która po 123 latach obcych rządów odzyskuje niepodległość. Druga część *Quo vadis* niesie więc czytelnikom nadzieję, że mimo trudów i cierpień doświadczanych w czasach chaosu, miłość i sprawiedliwość na pewno zwyciężą.

Redakcja „Maeil Sinbo”, podejmując decyzję o publikowaniu w odcinkach *Quo vadis*, nie przewidziała, że powieść ta może wyrażać i podsycać uczucia patriotyczne wśród koreańskich odbiorców. Podtekst antykolonialny w *Quo vadis* okazał się znacznie silniejszy, niż się tego spodziewano. Dopiero po pewnym czasie zorientowano się, czym tak naprawdę Hong Nan-Pa chciał pocieszyć młodzież. Zaskakującym w ogóle jest fakt, że w gazecie „Maeil Sinbo”, będącej marionetkowym biuletynem władz japońskich, ukazywała się w odcinkach powieść tak pełna patriotycznych alegorii jak *Quo vadis*. Co więcej, publikację jej rozpoczęto dokładnie w pierwszą rocznicę stłumienia manifestacji niepodległościowej z 1919 roku. Redakcja „Maeil Sinbo” uświadomiła sobie w końcu dwie kwestie. Po pierwsze, zbyt późno zwrócono uwagę na to, że *Quo vadis* może rozbudzić „ducha ruchu antykolonialnego” wśród młodzieży. Pod koniec powieści opisane jest bowiem ostateczne zwycięstwo bohaterów, którzy pragną szerzyć religię chrześcijańską i, marząc o nowym ładzie społecznym, sprzeciwiają się uciskowi ze strony antycznego Rzymu, pełnego chaosu i sprzeczności. Po drugie, zbyt późno zorientowano się, że faktyczne odzyskanie w 1918 roku niepodległości przez ojczyznę Sienkiewicza może zainspirować młodych Koreańczyków do działań narodowowyzwoleńczych. W rezultacie redakcja „Maeil Sinbo” objęła cenzurą publikację prasową powieści, tym samym niwecząc plany Hong Nan-Pa, który swoim przekładem *Quo vadis* pragnął nieść nadzieję koreańskim czytelnikom, przygnębionym z powodu kolonizacji¹⁹.

Hong Nan-Pa nie mógł kontynuować nauki w Japonii po tym, jak został aresz-

¹⁸ Podobną reakcję można było zauważyć wśród polskiej publiczności, kiedy *Quo vadis* ukazywało się w odcinkach w „Dzienniku Polskim” między 26 III 1895 a 29 II 1896. Zainteresowanie ze strony czytelników było tak duże, że publikowano powieść jednocześnie w Krakowie w gazecie „Czas” (zob. L. Eustachiewicz, *Quo vadis Henryka Sienkiewicza*. Warszawa 1982, s. 42).

¹⁹ W ten sposób polityka, której wierna była gazeta „Maeil Sinbo”, i cel, jaki przyświecał powieści,

towany z powodu udziału w manifestacji z 1 III 1919. Powrócił więc do kraju, gdzie dzięki znajomości z redaktorem „*Gyeongseong Ilbo*” zatrudniony został w gazecie „*Maeil Sinbo*” i na jej łamach publikował swoje przekłady. Po upływie roku wyjechał ponownie do Japonii z zamiarem powrotu na studia. Rząd japoński podejrzewał go jednak o wrogą działalność ideologiczną, toteż w krótkim czasie Hong Nan-Pa został skłoniony do opuszczenia uczelni. Fakt ten odnotowano w artykule, jaki pojawił się w „*Maeil Sinbo*”. Czytamy w nim: „młody muzyk Hong Nan-Pa po rozpoczęciu nauki w Tokijskim Konserwatorium Muzycznym zrezygnował ze studiów z powodów prywatnych”²⁰. Z badań Ento Kimiko, japońskiej znawczyni jego twórczości, wynika jednak, że Hong Nan-Pa nie otrzymał zezwolenia na powrót na uczelnię ze względu na swe „nieodpowiednie” poglądy. W tym samym czasie, w którym Hong Nan-Pa zmuszony został do porzucenia studiów w Tokio, przerwano publikację *Quo vadis* w „*Maeil Sinbo*”.

W ten oto sposób, z powodu starć na tle ideologicznym z redakcją gazety „*Maeil Sinbo*”, pierwsza próba przetłumaczenia na koreański całości *Quo vadis* zrazu nie powiodła się. Należy jednak docenić niezłomną wolę tłumacza i jego podziw dla dzieła, nad którym pracował. Hong Nan-Pa nie mógł już drukować w „*Maeil Sinbo*”, ale po ukończeniu przekładu w 1921 roku wydał *Quo vadis* w postaci książki.

Wydanie książkowe *Quo vadis* z 1921 roku. Wersja w alfabecie koreańskim

Hong Nan-Pa opublikował swoje tłumaczenie *Quo vadis* jeszcze raz po zmianie wydawnictwa w 1930 roku. Było to wydanie książkowe zatytułowane *Choehu-ui sarang* (Ostatnia miłość). Kolejna wersja, pod zmienionym tytułem *Ligia gongju*

stały w konflikcie. Z powodu cenzury publikacja *Quo vadis* została wstrzymana i był to w Korei drugi taki przypadek po 1910 roku.

²⁰ „*Maeil Sinbo*” 1920, nr z 29 V.

(Królowna Ligia), miała być zapisana już wyłącznie w alfabecie koreańskim, ale, niestety, nie doczekała się wydania.

Przekład *Quo vadis* autorstwa Hong Nan-Pa miał ogromny wpływ na życie społeczne w okupowanej Korei. Społeczeństwo koreańskie lat dwudziestych żywo interesowało się rozwiniętą cywilizacją Zachodu i jej współczesnymi wartościami. Jednocześnie z dużym entuzjazmem przyswajano utwory literatury zachodniej. Nie można było jednak swobodnie decydować o ich wyborze. Na początku XX wieku Korea znajdowała się bowiem pod okupacją japońską. Sytuacja historyczno-polityczna stanowiła zatem ważny element wpływający na to, jakie utwory mogą być tłumaczone. Powieść *Quo vadis* nie była wyjątkiem w tym procesie.

Hong Nan-Pa podjął się przekładu *Quo vadis* nie tylko z powodu zawartej w utworze alegorii patriotyzmu. Poruszył go i szczególnie zainteresował wątek nawiązujący do powieści rozwojowej. Mowa tutaj o Winicjuszu, który przyjął nowe wartości pod wpływem ukochanej kobiety i o jego przemianie w dojrzałego człowieka, dokonanej dzięki sile wiary.

W *Quo vadis* krzyżują się dwa główne wątki: wątek romantyczny, opisujący historię miłosną rozgrywającą się między dwojgiem młodych ludzi, oraz wątek historyczny, dotyczący prześladowań chrześcijan i upadku cesarstwa rzymskiego. Jednocześnie nacisk położony został na przesłanie nadziei, wyrażone w przekonaniu o upadku starej i nadejściu nowej ery.

Quo vadis jest powieścią zaliczaną do nieśmiertelnej klasyki, która przekracza granice czasu i przestrzeni. Dzięki swemu przesłaniu już od ponad 100 lat stale zachwyca czytelników na całym świecie, w tym również w Korei.

Abstract

CHOI SUNG-EUN (ESTERA CZOJ) Hankuk University of Foreign Studies, Seoul
LEE HEE-JUNG Daegu University, Daegu

SIGNIFICANCE OF THE FIRST TRANSLATION OF "QUO VADIS" IN KOREAN CULTURAL-SOCIAL LIFE IN THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY

Henryk Sienkiewicz's novel *Quo vadis* translated by Hong Nan-Pa published in parts in the press in 1920 (book publication in 1921) had a considerable influence on the social life in Korea. The Korean society of the 1920s showed much interest in Western civilisation and its modern values. At that time many works of Western literature appeared in Korean translation, but due to the political situation censorship interferences were observed (as, for example in the press publication of *Quo vadis*).

Hong Nan-Pa started translating *Quo vadis* both on account of his patriotic allegory, and due to a developed love affair thread present in the book. For those reasons the novel reached the taste of Korean society in which on the one hand, anti-colonial atmosphere prevailed, while on the other hand cultural and moral changes connected with so-called discourse on love were taking place.